

lőhelyét és korát tünteti fel. A tárgy részletes leírását, fényképét, méreteit, származásának módját és esetleg meglévő irodalmi adatait a 15×20,5 cm méretű, lelőhelyek szerint rendezett, minden tárgy számára külön készült, új katalógus cédulák tüntetik fel.

A múzeum anyagának leltározása és restaurálása 1943. október végére elkészült, azt ládákba csomagolva teher-

autón viasszaszállítottuk Zomborba. 1943. november 8-án berendeztük. 21-én a Közgyűjtemények Országos Főfelügyelősege nevében Dr. Varga László előadó a nagyközönség számára megnyitotta a múzeumot, s ezzel az ezidőszere 4127 régészeti tárggyal rendelkező gyűjtemény újra a magyar közművelődés szolgálatában áll.

Dr. Párducz Mihály.

A Horthy Miklós-Tudományegyetem Alföldi Régészeti Kataszteri Intézete.

Mindenki ismerheti azt a tervezetet, amelyet e sorok írója 1931 őszén Dr. Hóman Bálint vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz juttatott, a Magyar Régészeti Kataszteri Intézet szervezésére vonatkozóan.¹

Ez indított arra, hogy akkor, amikor 1940 őszén, a Horthy Miklós-Tudományegyetem megkezdte működését, a tervezetet szűkebb keretek közt újra elkészítettem s most már a bölcsészeti kar támogatásával úgy kértük az intézmény felállítását, hogy az egyetemi intézet legyen s működési köre egyelőre a kecskeméti és szegedi városi múzeumok gyűjtő körzetére terjedjen ki. Indokaim ugyanazok voltak, mint az eredeti tervezet elkészítésénél, hiszen a viszonyok azóta sem változtak.

1940. november 4-én — miután az egyetem megalakulása napján az intézmény lehetőségeiről tárgyalásokat folytattam Szily Kálmán államtitkár úrral — a következő kérelmet intéztem a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumhoz.

„Nagyméltóságú Miniszteri Biztos

¹ A legaprólékosabb részletekig kidolgozott szervezési és ellátási kérdések ellenére, az intézet felállítása nem történt meg.

Úr! Méltóztassék megengedni, hogy legutóbbi kihallgatásom alkalmával szóbelileg előterjesztett kérésemet, írásban megismételve részletezhessem.

A vezetésem alatt álló intézet már igen sokszor tapasztalta, hogy egy-egy megoldásra váró régészeti probléma feldolgozásánál olyan nehézségekbe ütközik, amelyeket csak költséges utazásokkal s mindenkor az egyes gyűjtemények székhelyén történt, sok időt felemésztő anyaggyűjtő munkával tud leküzdeni.

Évekkel ezelőtt részletesen kidolgozott tervezetet voltam bátor felterjesztteni a fenti nehézségeket leküzdeni hivatott Országos Magyar Régészeti Kataszteri Intézet felállítására vonatkozóan. Az intézmény a tervezet szerint saját bevételeiből tartotta volna fenn magát, teljes tisztviselői karával együtt. Ennek megfelelően az egyes községek föl beszedendő járulékok látszólag nagy összeget tettek volna ki, amelyekről a mai viszonyok mellett szó sem lehet.

Szerényebb keretek közt kívánom ez alkalommal megvetni az alapját ennek az intézetnek. Nem kívánok momentán új intézményt szervezni, hanem a vezetésem alatt álló intézet adjunktusával,

díjas és díjtalan (jelenleg Horthy-ösztöndíjat élvező, de később főiskolai gyakornokká kinevezendő) gyakornokával, napibéres helyen lévő preparátor-rajzolójával és laboráns altisztjével szeretném megvetni a később felállítandó intézet alapjait. Egyelőre nem is az ország egész területének anyagát gyűjtenénk fel, csak azt az anyagot, amely a szegedi és kecskeméti múzeumok gyűjtőterületén lévő gyűjteményekben van.

A felgyűjtés természetesen fényképezéssel, rajzolással, anyagleírással s a leletre vonatkozó irodalmi adatok összegyűjtésével történék, amely kártyák szerű feldolgozásban az egyetem Régiségstudományi Intézetében lenne elhelyezve úgy, hogy ahhoz minden szakember hozzáférhessen.

Erre a munkára további intézkedésig szóló kiutalással évi 1500 pengő volna szükséges, amely összeg éppenúgy, mint a tovább is fenntartandó folyóirat évi 500 pengőt, kiegészítő támogatása nem az egyetemi költségvetést terhelné s érintetlenül hagyná az 1939–40. évi. másfél éves költségvetési évre az egyetem dotációjából ásatási célokra utalt 1000 pengőt is.

Az intézet önálló megszervezésére javaslatot csak akkor tennék, ha az itt körvonalazott terület anyaga már teljesen feldolgozva mindenkit meggyőző az intézmény szükséges voltáról.

Az intézet szervezését a V. K. M. 37.220/1940. IV. 1. számú rendeletével jóváhagyta s így az intézmény az 1941–42. tanévtől kezdve már meg is kezdte munkáját.

Első dolga a már meglévő anyag számbavétele volt. A Régiségstudományi Intézet 1925 óta végez ásatásokat Hódmezővásárhely környékén, Arad-, Torontál- és Csongrád megyék területén. Az ásatásokról készült eredeti felvételek s a régészeti anyag fényképei ke-

rültek elsősorban a Kataszteri Intézet gyűjteményébe, amelyeknek feldolgozása — egy időközben megszerzett magángyűjtemény és a békési ref. gimnázium gyűjteményének anyagával — még folyamatban van. Már ez az anyag is jelentős s a kutatásokat nagyban megkönnyíti az a körülmény, hogy a vidéken szétszórva őrzött leletekről, egy helyen, az intézetben tájékozódhatik az érdeklődő. Ennek az anyagnak kataszterbe foglalását, a lapok pontos feldolgozását azonban egy más területről származó anyag teljes feldolgozásának lehetősége egyelőre megakadályozta.

A Közgyűjtemények Országos Főfelügyelősége ugyanis megbízást adott az intézetnek arra, hogy a visszatért Zomborban lévő Bácskai Múzeum anyagát vegye számba, rendezze és állítsa fel — a modern követelményeknek megfelelően.

Ez a munka sürgős volt, de éppen azért a kataszteri intézetet is olyan lehetőséghez juttatta, amelyet egyébként csak nagy utánjárással tudott volna megteremteni.

A múzeum cédulakatalógusával egyidejűleg készült el az intézet nyilvántartó lapja is, amely minden olyan adatot felölel, amelyre egy-egy lelet feldolgozásánál szükség van. Minden cédula fényképpel, vagy rajzzal szemlélteti a tárgyat s így azonosítása nagyon könnyen elérhető. Nyilvántartja az irodalmi adatokat is s így a kutatók munkáját ezzel is lényegesen megkönnyíti.

A Bácskai Múzeum anyagának feldolgozása olyan alapokon nyugszik, amelyek a további gyűjtemények anyagának feldolgozásánál is irányt szabnak a munkának.

Azt a munkát, amelyet ennek a gyűjteménynek feldolgozásával megkezdettünk, most terjesztjük ki a Bácska egész területére. Nagy segítséget je-

lent számunkra e tekintetben az újvidéki másodfokú tanügyi hatósági kirendeltség, amelynek vezetője, Dr. Balogh Ányos tanker. kir. főigazgató, kérésünkre olyan értelmű rendelkezést bocsátott ki, amely szerint minden közép fokú iskola igazgatósága tartozik az intézet régészeti gyűjteményének anyagát bejelenteni a kirendeltség vezetőjénél. Az összegyűjtött jelentések a kirendeltségtől az intézetbe kerülnek s a leleteket a helyszínen fogjuk kataszterbe venni.

Ha ez meglesz, a Bácska területe lesz az ország egyetlen közigazgatási egysége, amelynek teljes régészeti anyagát ismerni fogjuk. Előmozdítja ezt az, hogy a terület régészeti anyagának az a része, amelyet a berlini állami múzeum őriz, fényképekben már is nálunk van. Hátra van még a Nemzeti Múzeum anyagának fényképezése s az újvidéki Matica birtokában lévő anyag feldolgozása, amelynek megszerzésére a közvetítő lépések már megtörténtek.

Ez csak folytatása lesz egy régi munkatervnek.

Az intézet már évekkel ezelőtt megindította azoknak a munkáknak a sorát, amelyek egyes területek leletanyagát dolgozták fel, vagy foglalták egyszerű kataszterbe. Ilyenek voltak Schupiter Elemérnek, a esongrádmegyei kőkorra vonatkozó dolgozata, Bálint Alajosnak Csanád-, Arad-, Torontálmegyéknél régészeti kataszteréről megjelent dolgozata, Banner Jánosnak Békésmegye kőkori leleteiről készült dolgozata, Párducz Mihálynak az Alföld római kori leletanyagának összegyűjtésére és feldolgozására vonatkozó dolgozatai s több kisebb hasonló tárgyú és irányú dolgozat, amelyek vagy egy-egy terület, vagy egy-egy kor régészeti leleteivel foglalkoztak. Ezeknek egy része kép nélkül je-

lent meg s így kevésbé használható, de így is alkalmas arra, hogy a további kutatásokat megkönnyítse.

Most megnyílt a lehetőség arra, hogy az első ilyen összefoglaló munka, teljes képanyaggal jelenjék meg. A Bácskai Múzeum és az egész Bácska régészeti anyagát felölelő katalógus előkészítése most van folyamatban s kilátás van arra, hogy a Kataszteri Intézet kiadásában 1944 év folyamán meg is jelenik.

Ez a munka csak megkezdése lesz a további ilyenirányú kiadványnak.

Egyidejűleg természetesen tovább folyik a már meglévő anyag feldolgozása, amelyhez ismét újabb jelentős segítséget sikerült szerezni.

A Kögyűjtemények Országos Főfelügyelőisége most rendezti a Szegedi Városi Múzeum raktári anyagát. A munkálatok végzésére Korek József dr., egyetemi gyakornok kapott megbízást. Minthogy a múzeumnak kellő helyiség a rendezés céljából pillanatnyilag nem áll rendelkezésre és megfelelő laboratóriuma sincs, a munka az intézetben folyik. Így a fényképezést is könnyebben lehet elvégezni s a feldolgozott anyag csak akkor kerül vissza a múzeumba, ha már a kataszteri intézet szempontjai szerint elkészülő nyilvántartás is készen lesz. Ez a munka egy év alatt bizonyára nem lesz meg, mert az anyag igen nagy s csaknem minden darab preparálásra szorul.

Egy másik, hasonlóan fontos munkát szintén a Régiségtudományi Intézettől vett át az intézet. Évek óta jelentek meg részletek a magyarországi régészeti irodalmi könyvészetből. Ennek folytatását és befejezését most már a Kataszteri Intézet végzi s a több, mint 30 éves kötet már 1944 elején meg jelenik.

Ezeknek a munkálatoknak közzététe-

lére gyűjteményes kiadványsorozat indul meg: *Fontes rerum archaeologicarum Hungaricarum* címen.

Ebben a vállalatban elsőként fog megjelenni a *Bibliographia archaeologica Hungarica*. Ezt követi a *Bibliographia archaeologica Hungarica linguae externae*, majd a *Lingua archaeologica Hungarica*, a *Scriptores rerum*

archaeologicarum Hungaricarum, a *Corpus vasorum antiquorum praehistoriae pertinentium* és az egyes múzeumok teljes anyagának *katalógusai*. Először a *Catalogus Musei Bácsensis*, majd sorra azok a katalógusok, amelyek a munka során elkészülnek.

Dr. Banner János.

A csanádvármegyei régiséggyűjtemény felállítása.

A Csanádvármegyei Történelmi és Régészeti Társulat, amely 1889–1902 között évkönyvet is adott ki, a nyolcvanas évek óta arra törekedett, hogy a megye területén előkerült leleteket megmentse. Gyűjteménye lassan gyarapodott, rendszeres ásatásokat nem végzett, de így is sok, egyébként veszendőbe menő dolgot szedett össze a megye egész területén. A gyűjteményben természetesen a beszolgáltatott érmek is helyet kaptak. Gondozásukra a gimnázium egy-egy tanára vállalkozott s így a leletek nemcsak megmaradtak, hanem a középiskolai oktatás céljait is szolgálták. Idekerültek a huszas évek elején a bökényi Marospartból előkerült leletek is, amelyeknek közlése is a gimnázium értesítőjében jelent meg.

Utóbb Makó város mérnöki hivatala is gondjaiba vette a város területén talált régiségeket s gondosan feljegyezve a lelőhelyeket, a hivatal egyik szekrényében őrizte.

Mikor a huszas évek vége felé a Csanádmegyei Könyvtár megindult s ezzel a Régészeti Társulat is újra megkezdte működését, a gimnáziumban őrzött gyűjtemény a vármegyei házára került s a levéltár gondozása alatt állott. A megye kezdettől fogva törekedett vármegyei múzeum felállítására,

amelynek gondolata úgy Tarnay Ivor, mint Ferenczy Béla alispán előtt kedves volt. Előbb a megyeházának kibővítésével akarták megoldani a múzeum épületének a kérdését is, de utóbb a DMKE-épület megvásárlásával nemcsak a múzeum, de a levéltár és könyvtár ügye is nyugvópontra jutott.

A makói gyűjtésekkel és más csanádmegyei leletekkel is nagyon megsaporodott gyűjtemény ekkor került feldolgozásra a Régiségtudományi Intézetbe, ahol új leltározása, preparálása és feldolgozása is elkészült.

Ez év folyamán az alispán megértő támogatásával a Régészeti Társulat szekrényeket csináltatott, amelyeknek terveit az intézet készítette el. Nem volt tehát semmi oka annak, hogy a gondosan feldolgozott anyag továbbra is az intézetben maradjon s a nyár elején visszakérült Makóra.

Felállítását a Régiségtudományi Intézet végezte. December vége óta a nagyközönségnek is rendelkezésére áll.

A normális idők visszatérével a megye meg fogja tenni a lépéseket arra, hogy — mivel a megyében más közgyűjtemény úgy sincs — mint Csanádvármegyei Múzeum közgyűjteményé nyilváníttassék.

Dr. Banner János.